

Ο Κύριος Γιάννης Μόραλης



Γυμνό, 1947, λάδι σε μουσαμά, Μουσείο Μπενάκη.

Στις 20 Δεκεμβρίου 2009, στα ενενήντα τρία χρόνια του, έφυγε από τη ζωή ο ζωγράφος Γιάννης Μόραλης. Ένα από τα κύρια χαρακτηριστικά του υπήρξε η έμφυτη ευγένειά του.

Ηπειρώτικης καταγωγής, από την Άρτα, γιος φιλόλογου, άνθρωπος με καλή παιδεία, —ίσως από εκεί το Ι. του ονόματός του στην υπογραφή του, που το διατήρησε σε όλα τα έργα του, πιθανόν και για να μη συγχέεται το Γιάννης με το Γιώργος—

δεν γνώρισε εμπόδια στην κλίση του προς τη ζωγραφική. Αντιθέτως, διευκολύνθηκε, βοηθούμενος από θεία του που επιδίδοταν ερασιτεχνικά στη ζωγραφική.

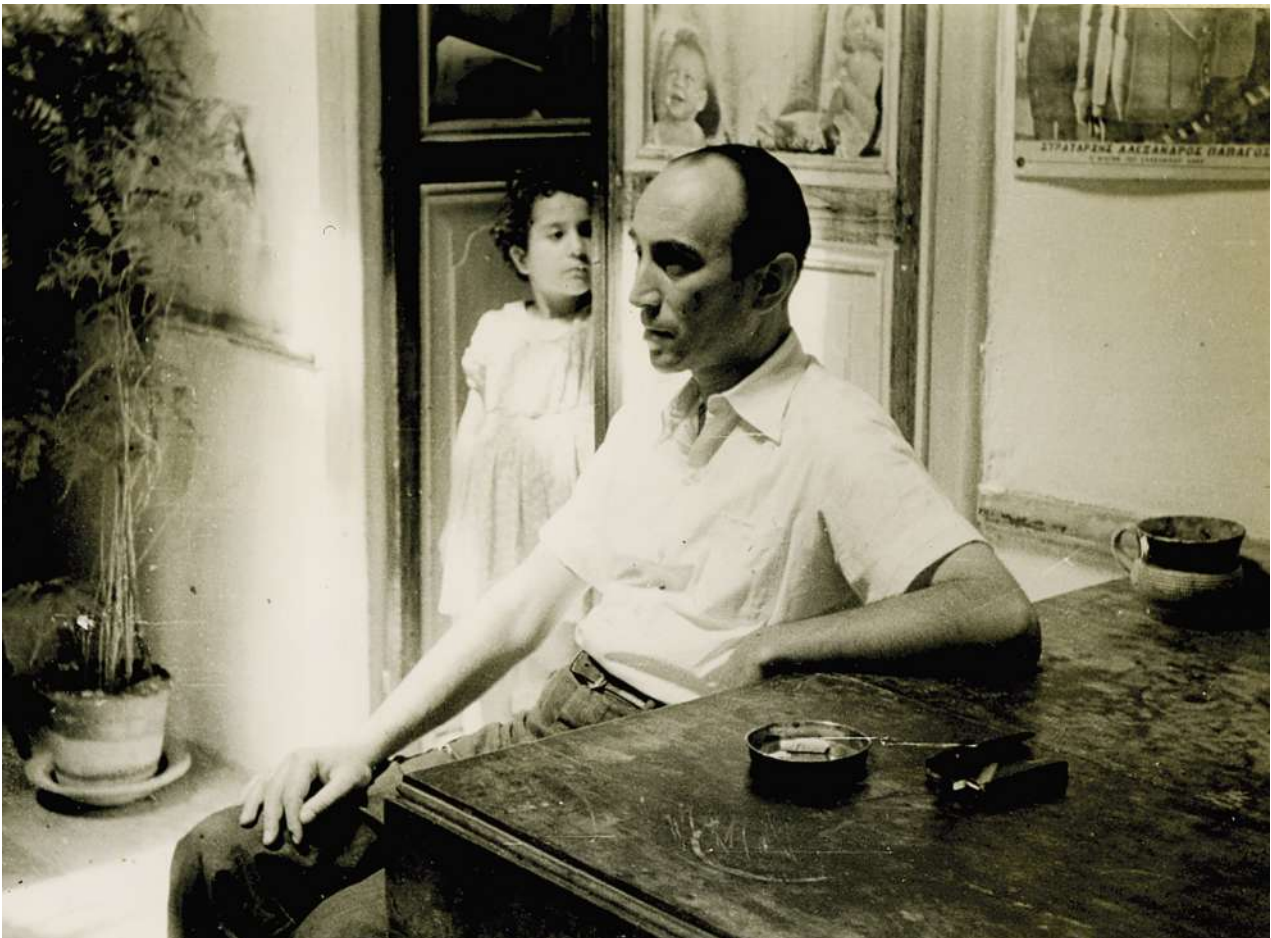
Το κείμενο που ακολουθεί γράφτηκε με αφορμή τη μεγάλη αναδρομική έκθεση έργων του Γιάννη Μόραλη στο Μουσείο Μπενάκη της οδού Πειραιώς, έκθεση που εγκαινιάστηκε τον Σεπτέμβριο του 2018.

Το 1927 η οικογένεια εγκαταστάθηκε στην Αθήνα. Η ασυνήθιστη για τα χρόνια της δεκαετίας του 1920 πατρική εύνοια εκδηλώθηκε και από το ότι ο μικρός Γιάννης πήγαινε, συνοδευόμενος από τον πατέρα του στο Κυριακό Σχολείο ζωγραφικής της Σχολής Καλών Τεχνών, όπου γνώρισε και τον αργότερα ομότεχνο και αδελφικό φίλο του Νίκο Νικολάου (1909-1986). Αστός στους τρόπους του, πάντοτε καλοντυμένος, εντυπωσίαζε με μια ιδιαιτερότητα: με το ακένωτο απόθεμα των ανεκδότων που κατείχε και χαιρόταν να αφηγείται!

Φοίτησε από το 1931 έως το 1936 στην Ανωτάτη Σχολή Καλών Τεχνών, στο εργαστήριο του Ουμβέρτου Αργυρού (1882-1963). Ευτύχησε όμως να τον προσέξει ένας μεγάλος και άξιος δάσκαλος, ο Αλεξανδρινός χαρακτήρας Γιάννης Κεφαλληνός (1894-1957), ο οποίος τότε οργάνωνε το δικό του

εργαστήριο χαρακτηριστικής, τέχνης που είχε πάψει να διδάσκεται από το 1915. Κέρδισε μάλιστα την εμπιστοσύνη και τη φιλία του Κεφαλληνού, που τον ονόμασε πρωτόσχολο. Σε νεκρολογικό σημείωμά του για τον Κεφαλληνό, σε τεύχος του περιοδικού *Νέα Εστία* το 1958, διαβάζουμε: «Μου είναι δύσκολο να γράψω κάτι για τον Γιάννη Κεφαλληνό, το δάσκαλό μου. Είναι σαν να θέλω να παινέψω τον πατέρα μου. Οφείλω τόσα πολλά στον εξαιρετικό και σπάνιο αυτόν άνθρωπο, που μ' ετίμησε με την αγάπη και με τη φιλία του. Μεγάλος μάστορας του καλεμιού, εξέφραζε τον κόσμο του με τη χαρακτηριστική που εδίδασκε και αναγέννησε στον τόπο μας». Ακολούθησαν από το 1937 έως το 1939 σπουδές με υποτροφία της Ακαδημίας Αθηνών στο Παρίσι.

Δίδαξε συστηματικά επί τριάντα έξι χρόνια, από το 1947 έως το 1983, στην Ανωτάτη Σχολή Καλών Τεχνών. Είναι εκείνος που διαμόρφωσε, μετά από



Ο Γιάννης Μόραλης στην Ύδρα το 1953, Μορφωτικό Ίδρυμα Εθνικής Τραπέζης.



Πανσέληνος Μ' , 1977-78, ακρυλικά σε μουσαμά, ιδιωτική συλλογή.

τους δασκάλους των προπολεμικών χρόνων, πολλές γενιές ζωγράφων της μεταπολεμικής περιόδου. Τους αντιμετώπιζε όντως συναδελφικά, παρευρισκόταν στα εγκαίνια ή κατά τη διάρκεια εκθέσεων του, κάνοντας ειλικρινή σχόλια και χωρίς να τους κολακεύει. Για τους μαθητές του έχει επινοηθεί ο όρος «μοραλάκια», που με τον υποκορισμό του σώζει θερμό, δίολου υποτιμητικό τόνο.

Ιδιαίτερη σχέση είχε ο Μόραλης με την γκαλερί Ζουμπουλάκη, στην οποία τον έβρισκε κανείς κάθε Σάββατο το μεσημέρι, ενώ της είχε παραχωρήσει την αποκλειστική διακίνηση των έργων του.

Σχετίστηκε ιδιαίτερα με αξιόλογους πνευματικούς ανθρώπους, όπως ο Οδυσσέας Ελύτης (1911-1996) και ο Γιώργος Σεφέρης (1900-1971), ο Κάρολος Κουν (1908-1987) και ο Μάνος Χατζιδάκις (1925-1994). Για ποιητικές συλλογές του Ελύτη και του Σεφέρη είχε φιλοτεχνήσει προμετωπίδες και εξώφυλλα. Ο Ελύτης αρχίζει το προλογικό κείμενό του που έγραψε το 1971 για έκθεση του Μόραλη τον Μάρτιο του 1972 ως εξής: «Μ' ένα ολιγοψήφιο αλφάβητο στα χέρια του, όπου τα στοιχεία που επανέρχονται περισσότερο είναι οι δύο αντίθετες καμπύλες, η ώχρα και το μαύρο, επέτυχε ο Μόραλης να μετατρέψει την ομιλία των πραγμάτων σε οπτικό φαινόμενο, κατά τρόπο μοναδικό μέσα στη σύγχρονη ελληνική τέχνη».

Ενώ η ποσότητα έργων του εκπλήσσει, δεν ήταν δίολου μονήρης. Το αποδεικνύουν οι τρεις γάμοι του —το 1941 με τη συμμαθήτριά του Μαρία Ρουσέν (1916-2005), με την οποία έζησε έως το 1945· το 1947 με τη γλύπτρια Αγλαΐα (Μπούμπα) Λυμπεράκη (1923-2016;), την οποία διαζεύχθηκε το 1955· το 1996 με τη χορεύτρια του Εθνικού Θεάτρου Γιάννα Βασσάλου (1924-2005)— και αρκετοί μυστικοί έρωτές του...

Ο επισκέπτης της μεγάλης, πολύ σημαντικής αναδρομικής και ιδιαίτερα τιμητικής έκθεσης του Γιάννη Μόραλη στο Μουσείο Μπενάκη της οδού Πειραιώς αποκόμιζε εποπτική εικόνα της καλλιτεχνικής δημιουργίας του που απλώθηκε, εκτός από τη ζωγραφική, στη χαρακτηριστική και στην εικονογράφηση, στη σκηνογραφία και στην ενδυματολογία, στη γλυπτική και στην κεραμική. Ας μην ξεχνάμε τη μεγάλη σύνθεση που σχεδίασε ο Μόραλης στις αρχές της δεκαετίας του 1960 και υλοποιήθηκε σε γιαννιώτικο μάρμαρο για το ξενοδοχείο Χίλτον. Η πληθώρα των έργων του είναι τέτοια, που μόνο επιλογή θα μπορούσε να γίνει. Στο ισόγειο του κτηρίου είχαν εκτεθεί περίπου διακόσιοι πίνακες και άλλα εκατό αντικείμενα μέσα

σε προθήκες, ανάμεσα στα οποία επιστολές και ξύλινες πλάκες χαρακτηριστικών.

Το 2018 συμπληρώθηκαν τριάντα χρόνια από την αναδρομική έκθεση του Γιάννη Μόραλη στην Εθνική Πινακοθήκη-Μουσείο Αλεξάνδρου Σούτσου το 1988, με την επιμέλεια της ιστορικού της τέχνης Όλγας Μεντζαφού-Πολύζου. Την έκθεση συνόδευε ογκώδης τόμος με όλο σχεδόν το έργο του ζωγράφου, με εκτενές κείμενο του διευθυντή του ιδρύματος Δημήτρη Παταστάμου (1923-2008) και με την επιμέλεια του σκηνογράφου και ζωγράφου Βασίλη Φωτόπουλου (1934-2007). Ο Γιάννης Μόραλης δώρισε τότε μεγάλο αριθμό έργων του στην Εθνική Πινακοθήκη.

Παρατηρώντας κανείς την καλειδοσκοπική αυτήν παρουσίαση έργων του Γιάννη Μόραλη, που δομούνταν χρονολογικά, ενώ στηριζόταν και στην αναδρομική έκθεση του 1988, αναρωτιόταν μήπως η μετάβασή του από την παραστατικότητα στην αφαιρετικότητα δεν ήταν η ορθότερη απόφαση που εκείνος έλαβε... Άλλωστε είχε εξομολογηθεί το 2008 ότι του άρεσε να ζωγραφίζει τον άνθρωπο, την ανθρώπινη μορφή.

Για τη διοργάνωση της έκθεσης στο Μουσείο Μπενάκη της οδού Πειραιώς είχαν συμπράξει το Μουσείο Μπενάκη, η Εθνική Πινακοθήκη-Μουσείο Αλεξάνδρου Σούτσου, το Μορφωτικό Ίδρυμα Εθνικής Τραπέζης και η Γκαλερί Ζουμπουλάκη, με τη συμπαράσταση της οικογένειας του Γιάννη Μόραλη. Επιμελητής της έκθεσης ήταν ο προσεκτικός ρέκτης ιατρός Νίκος Π. Παΐσιος.

Χαρά θα ένιωθε ο επαρκέστερος φιλότεχνος για τα άγνωστα προσχέδια έργων και για άλλα τεκμήρια που είχαν εκτεθεί. Μάταια όμως θα αναζητούσε τον κατάλογο της έκθεσης, διότι δεν υπήρχε! Πώς όμως αναμενόταν να κινηθεί στους χώρους της και να κατανοήσει τα πολλαπλά και διαφορετικά έργα;

Δημήτρης Παυλόπουλος
Αναπληρωτής Καθηγητής Ιστορίας της Τέχνης
Τμήμα Ιστορίας και Αρχαιολογίας
Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών